

רשימות ביבליוגרפיות.

א.

„ההנוך“¹).

די לנו לסקור במקרה שטחית את כל החומר המדעי הרב ומרובה הגונים, שהוברות „ההנוך“ כוללות בתוכן, למען נביר את העמל הרב, ששקעה בו המערכת, עד כי יכלה להמציא לקוראיה דבר מובהר ומנופה ומתאים לחליתו.

מאמרים רבים, שבאו בעתון פדגוגי זה, דנים בתורת ההוראה של מקצועות-למוד שונים, וביחוד בדרכי הוראת-הלמודים העכרים. ובמקצוע המיתודיקה, הלכתי אצלנו ביותר, מסכת חסרון ספרות פדגוגית מסודרת ומתאימה לתכונת רוחו של המורה העברי.

ב„ההנוך“ באה שורה של מאמרים חשובים—מתורגמים וגם מקוריים—בעניני-הפדגוגיה העיונית והמעשית וגם בתורת-הפסיכולוגיה.

ביחוד שמה המערכת את לבה להשתלמות המורים העכרים בפדגוגיה המעשית ובהתאמה למטרה זו הרבתה במאמרים, הדנים באותן השאלות התנוכיות, המתעוררות כהיו יוספיוס של המורה העברי, לדגלי עבודתו התדריית בכית-ספרו.

בינדון זה קובע ברכה לעצמו המקצוע של „שעורים מעובדים לדוגמא“, שבא כמעט בכל תוכרת והוברת, חשיבותו של מקצוע זה כגדר תורת-ההוראה גדולה מאד לא רק למורים, שלא קבלו הנוך סיסטמתי כלל (לצערנו הם עדיין רוב מנינם של המורים העכרים), שבשבילם שעורים אלה הנם המזון היותר הכרתי והקריאה היותר מועילה, אלא גם המורים ששמשו תלמידי-הכמים כהייהם ושקבלו הנוך פדגוגי, גם הם סוצאים ענין רב בשעורים האלה, ואם רואים אנו כעת האחרונה, שהלסודים העכרים בכתי-ספר שבגולה הולכים ומשתכללים ומתחילים לאש לתפוס את מקומם הראוי להם, עלינו לזקוף זאת, במדה ידועה, על חשבון „ההנוך“.

ההולך ומסלא באמונה את תעודתו, שהתנה לו מראשית צאתו.

מלבד זה נמצאים בחוברות המונחות לפנינו הרבה מאמרים, הדנים בשאלות המיוחדות רק לנו, המורים העכרים, כגון: „רשימי בבית ספרנו העממי“ מאת ד״ר ש. שחור (הוברת ד׳, שנה ב׳), „התנ״כ בבית-הספר“, ד״ר ב. סוסנוון (בהוברות של השנה הראשונה) ועוד, — שאלות, הדרושות ברור ולבון מכל צד, ושכנוגע להן היה כל מורה מגשש באפלה והיה עישה את הכל על אחריותו הפרטית, ותיתו לה למערכת „ההנוך“, שהכניסה במקצוע זה זרם של חיים ואור, שהקצתה על דפי העתון סקום בשביל שארות אלו ופתחה בענין זה שקלא ומריא, שהיא לעצמה מביאה הרבה תועלת על ידי זה, שהיא מעוררת את כל מורה ומורה, בעל מקצוע זה או אחר לחשוב ולענין בשאלה זו ולבקש לה פתרונים.

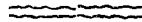
מלבד כל אלה, לא קסצה המערכת גם במאמרים תיאוריים, למען הגדיל תורה והאדירה. והאסת ניתנה להאמר, כי במקצוע זה ישנם מאמרים, שיוכלו לתפוס מקום חשוב גם בספרות הפדגוגית הכללית. ומר י. אפשטיין הנהו לע״ע הראשון, שנתן לנו מאמר מדעי חשוב בתורת הפסיכולוגיה כצורה עברית. במאמרו: „ההתרכויות המלולית כהוראת הלשונות הזרות“ (מן חוב׳ ב׳ שנה ראשונה עד חוב׳ א׳ שנה שניה) מראה לנו בעל המאמר עד כמה למוד שפות זרות משפיע לרעה על התפתחות כשרונותיו השכליים של הילד. ודבר זה, למוד שפות זרות, הרי הוא תקלה, שנפרצה מאד בתוכנו לא רק בגולה, כי אם גם שם, בארצנו. והשובה מאד המסקנא, שבא אליה מר י. אפשטיין כסוף מאמרו זה: „שקמ מלולי — ואל ס הוסת לשונות, התמדת שפה אחת בזמן ידוע — ואל חלופ שפות לרגעים“. איננו נופל מסנו כערכו המדעי גם מאמרו השני של מר י. אפשטיין, „השיתה העברית“, ההולך ונדפס עתה (הוברות א׳ וב׳, שנה ג׳). לשני מאמריו אלה יש, מלבד ערכם המדעי, גם ערך גדול כזה, שהם מרחיבים את השפה ובוראים לה מרטינים מדעים וניבים חדשים על פי חוקי השפה העברית ורוחה.

¹ „ההנוך“, עתון פדגוגי להורים ולמורים, יוצא לאור ע״י אגודת המורים בארץ ישראל, נערך ע״י ד״ר נ. מורוב, שנה ראשונה: חוברות א׳—ה׳; שנה שניה: א׳—ה׳; שנה שלישית: א׳—ג׳.

כידוע, יש פלוגתא בין הפרדנונים: מה קודם, התורה או המעשה. מהם האומרים, שהתורה העיון, קודמים למעשה, ורק אחרי שנבראה איוו שמה חדשה בפרדנוגיה, בא בית-הספר ומנשם אותה במעשה; ויש סוברים, שהמעשה קודם לתורה, כי צריך לעשות מתחלה נסיונות שונים בכית-הספר, ורק אלה הנסיונות יכולים להורות את הדרך ליוצרת שמה חדשה, ורק על פיהם אפשר לקבוע הלכות בתורת הפרדנוגיה. מערכת „החנוך“ הבינה לאהזו בדרך הנכונה, היא דרך החנוך, לצרף ולזווג את התורה והמעשה יחד מכלי אשר יהיה האחד קודם להכרו. כאותה שעה שהמערכת עוסקת בשאלות עיוניות היא מטפלת גם בשאלות מעשיות ונותנת מקום להרבה מאמרים, שיש להוציא מהם הלכה למעשה. אחרי מאמריו המדעיים והעיוניים של מר י. אפשטיין בא מאמר מאת הד"ר נ. טורוב: „מהי הנפש“ (חבורות א', ב', ג', שנה שניה). בסגנון קל ובחרצאה יפה מדבר בעל המאמר ע"ד הושי האדם, שכל מורה צריך להכיר ולדעת אותם, כדי שיוכל לשמור עליהם ולפתחם אצל הילדים, מכלי אשר ישעמם איחם.

דבר שבזמנו הם שלשת המאמרים, הדנים בשאלות, האמונה והדת בחנוך, —שאלה עיונית, שיש לה ערך מעשי לגבי המורים העברים, ושבה נתקלים אלה כמעט בכל יום ויום בהוראתם בבית-הספר (למשל, הסכרת הנסים והנפלאות שעל אודותם מסופר בכתבי הקודש, כריאת העולם, החוקים המעשיים שבדת ועוד...). הראשון פותח בשאלה זו מר א. ז. רבינוביץ בהוברת ב', שנה שניה ובא לירי מסקנא, „שגם הכמי המדע כמלא מוכן המלה יכולים להשאר נאמנים לד" ו„רב צעיר“ במאמרו „ע"ד החנוך הדתי כביה"ס“, (חבורת ג', שנה שניה) מטפל גם הוא בשאלה זו ואומר: „מי שעומד על ערכו של החנוך הדתי כביה"ס שלנו ורוצה בקיום הדת לשם קיום הלאום, אי אפשר לו לצאת ידי חובה זו בלתי אם בלמוד היהדות סתוך המקורות הראשונים על פי הבנתה המקורית הקדומה“. לתכלית זו הוא מיעץ לעשות קצור מן הרמב"ם, ללקט מתוכו את הפרקים וההלכות, המסמנים ביותר את היהדות, בלשונו ומסגנונו של הרמב"ם; גופא; לחבר סדור חדש משני חלקי התלמוד—ההלכה והאגדה—באופן ששתיהן תהיינה משולבות זו בזו כמו שניתנו לנו, לעומת זה מוצא, מורה זקן“ במאמרו „לשאלת הדת והאמונה בחנוך“ (בהוברת ה', שנה ב'), כי כל התקונים האלה לא יועילו ולא יפתרו את השאלה החמורה הזאת, שבה נתקלים המורים העברים כמעט בכל שעה. הוא אומר: „המורה מדיב לענות לתלמידים דברים ברורים, דברים כהויתם, ולהעיר, כי חיי עמנו אינם מיוסדים ב... על פלאות ונסים, אלא על החיים גופא, על מנהגי העם, על לשונו, תקותו ויעודו“... מאמר חשוב מאד מוצאים אנו בהוברת ה', שנה ב' בשם „אישיות המורה“, מאת הד"ר נ. טורוב, הן ע"ד המעלות, הסכשירות את האדם להיות מורה ומחנך לילדים וע"ד חובת הצבור לסייע להרמת מצבו הממרי של המורה וע"י זה גם לשכלול אישיותו. המאמר הזה דן בשאלה, שיש להוציא ממנה הלכה למעשה. כזה הוא גם מאמרו של מ. קרויזבסקי: „לשאלת ההכרזים בבתי הספר“ (חבורת א', שנה ב'); מאמרו של פ. אוירבוך: „יסוד העבודה בבית הספר“ (חבורת ג', שנה א')

וכאלה ישנם עוד מאמרים רבים באותם הספרים שיצאו עד הנה. מכל האמור פה רואים אנו, שהמערכת לא תשאיר כמעט אף מקצוע אחד בפרדנוגיה שלא ננעה בו. אמנם, יש הרבה חומר מתורגם, שהנהו למעט השליש מכל החומר הנמצא ב„החנוך“, אבל עלינו לדעת, כי המערכת עבדה בכחות מצומצמים וכאמצעים מועטים וכי רק על ידי התאגדות המורים בגלות, מצד אחד, והתענינות-ההורים ביסודי-החנוך העברי הבריאים היוצאים מארץ ישראל, מצד שני, אפשר יהיה להרחיב את פעלי הסדרות-המורים בארץ ישראל, שהניחה את אבן-הבנין הראשונה לחנוך הלאומי המסודר.

העורך והמיל דד שמואל איזנשמדט.

מפני סבות טכניות חסרות בחוברת זו אחדות מן המחלקות הקבועות, ותכאנה בחוברות הבאות.